

Likheter och skillnader i arbete med digitala verktyg på grundskola och grundsärskola i ljuset av aktuella utvecklingspedagogiska teorier

Av: Natalia Guzowska

Handledare: John Björkman

Södertörns högskola | Lärarutbildningen

Självständigt arbete 15 hp VT 2021

Ämne | Fritidspedagogiskt område 180hp

Grundlärarutbildning med interkulturell profil med inriktning mot fritidshem

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Abstract

Differences and similarities in working with digital tools in compulsory school and compulsory school for pupils with learning disabilities considering current developmental pedagogy theories.

This study shows similarities and differences when using digital tools in elementary and elementary special schools. Considering these two different programmes where both the curriculum and the teaching methods are unlike. I would like to explore what is that leads to imbalance in working with digital tools as much as how great is the chance that students at both school forms receive a tantamount level of education. I strive to answer this question with help of a qualitative research, where four teachers that take care of school-age educare in both compulsory school for pupils with learning disabilities, share their knowledge with working with digital tools at their workplaces. The starting point for this study is; ‘learning by doing’ by John Dewey and The Zone of Proximal Development by Lev Vygotsky. The empirical material that I’ve gathered shows the teachers’ varied competence that can lead to wrong usage of digital tools. To summaries it’s the equal access to digital tools the facilitates learning in elementary and elementary special schools but the teachers’ qualifications can hinder the learning process.

Keywords

Digitalization, digital tools, compulsory school, compulsory school for pupils with learning disabilities, school-age educare, ICT

Sammanfattning

Denna studie belyser likheter och skillnader i användningen av digitala verktyg på grundskola och grundsärskola. Med tanke på att dessa två olika verksamheter där både läroplan, arbetsätt samt resurser skiljer sig åt markant vill jag ta reda på vad det egentligen är som är orsaken till en obalans i arbetet med digitala verktyg samt hur stor chans till en likvärdig utbildning eleverna får utifrån deras tillhörighet till olika skolformer. Denna fråga undersöks med hjälp av en kvalitativ forskning där fyra grundskolelärare mot fritidshem som jobbar på grundskola och grundsärskola bidrar med sin kunskap om arbetet med digitala verktyg på sina respektive verksamheter. Studiens utgångspunkt tar sin teoretiska grund i de aktuella utvecklingspedagogiska teorierna; "Learning by doing" teorin av John Dewey och teorin om den "proximala utvecklingszonen" av Lev Vygotskij. Det empiriska materialet belyser en varierad utvecklingskompetens bland pedagoger som i sin tur leder till en obalans i arbetet med digitala verktyg i form av okunskap och oro. Sammanfattningsvis skapar tillgång till resurser en likvärdighet mellan grundskola och grundsärskola men kvalifikationer bland pedagoger avgör en obalans i undervisningen.

Nyckelord

Digitalisering, digitala verktyg, digital teknik, grundskola, grundsärskola, fritidshem, IKT

Abstract	2
Sammanfattning	3
Innehållsförteckning	4
Förord	6
1. Inledning	6
1.1 Digitalisering som samhällsföreteelse	6
1.2 Bakgrund	7
2. Syfte och frågeställning	10
2.1 Syfte	10
2.2 Frågeställning	10
3. Tidigare forskning	10
4. Ramar för grundskolan, grundsärskolan och fritidshemmet	12
4.1 Grundskola	12
4.2 Grundsärskola	12
4.3 Fritidshem	12
4.4 Likvärdighet	13
5. Teoretiska utgångspunkter	14
5.1 Learning by doing av John Dewey	14
5.2 Den proximala utvecklingszonen av Lev Vygotskij	15
5.3 Teorier som utgångspunkt för den här studien	15
6. Metod	15
6.1 Intervju som undersökningsmetod	16
6.2 Urval	16
6.3 Jämförande metod	16
6.4 Materialinsamling	17
6.5 Genomförande	18
6.6 Forskningsetik	19
7. Resultat	19
7.1 Grundskolans fritidshem	20
7.2 Grundsärskolans fritidshem.....	23
7.3 Likheter och skillnader	26
7.4 Bearbetning och analys med utgångspunkt i Dewey och Vygotskij	27
8. Diskussion och slutsatser	28

8.1 Resultatdiskussion	28
8.2 Metoddiskussion	30
8.3 Vidare forskning	31
9. Källredovisning	32

Bilagor

1. Intervjufrågor
2. Samtyckesblanketten

Förord

Det som för knappt tre år sedan verkade vara långt borta finns nu på armavstånd. Mängden av alla hemtentor och salstentor samt alla timmar som jag har lagt ner på att läsa kurslitteratur kommer snart att löna sig i form av en lärarlegitimation. Det som alltid har varit en dröm blir snart en verklighet - att få bli lärare.

Till min familj som alltid har trott på mig, särskilt till min mormor som inte har hunnit se mig skriva den här uppsatsen.

1. Inledning

Inledningsvis ska du som läsare få ett bredare perspektiv på vad digitalisering egentligen är och vilken kontext den kommer att sättas in i den här studien. Vad är det som gjort att digitalisering har blivit en samhällsföreteelse samt hur den har influerat skolverksamheten är något denna studie kommer att fördjupa sig i. Vidare kommer även förklaringar på ett antal begrepp beskrivas, dessa är nyckelord för den här studien.

1.1 Digitalisering som samhällsföreteelse

Den här uppsatsen tar vid i ett samtal som rör hela samhället. Digitalisering är ett fenomen som har spridit sig runt om i världen och sakta men säkert även smugit sig in i vår vardag. Kan du minnas senaste gången du inte var i behov av att använda digital teknik eller digitala verktyg? Det tog nog låg tid för dig att fundera, men kom du fram till ett svar? Sanningen är att våra liv är så pass digitaliserade nu för tiden att ett liv utan digitala verktyg eller ständig uppkoppling är svårt att föreställa sig längre.

Det livet vi lever just nu är ett liv man för inte så länge sedan föreställde sig som ett liv med robotar som tog över världen, åtminstone enligt vissa filmer som exempelvis "Transcendence", "Ready Player One" eller "Terminator". Med hjälp av en digitaliserad

teknik har man förbättrat och effektiviserat det arbetet som människan har utfört förr i tiden vilket även innebär att människokraft inte är behövlig i samma utsträckning som förut.

Människor har en tendens till att vänja sig vid saker som underlättar deras liv och helt enkelt utför saker åt dem. Varför skulle man då vilja leva ett liv utan alla dess bekvämligheter? Med tanke på mängden av informationsflöde och ständig aktualisering och utveckling av digitalisering kan man fråga sig var det här livet är på väg. Mycket riktigt är det att medaljens baksida är det som oftast verkar vara bra inte alltid är det. Hur många gånger har man inte hört talas om mobbning som utövas på internet eller barnporr som sprids runt om på nätet? För att kunna använda resurserna på ett sätt som inte skadar någon och som man får nytta av krävs det att man själv är medveten om hur den digitaliserade världen har för påverkan på oss individer och på hela samhället.

Undervisningen i grundskolan ska omfatta användningen av digitala verktyg och förbereda eleverna för att kunna hänga med i utvecklingen och anpassa dem till ett samhälleligt liv. Redan i tidig ålder ska man börja implementera värderingar som genomsyrar ens liv. Lika viktigt är det med värdegrund, likabehandling och god uppfostran som med samhällskunskap eller matematik. Digital kompetens inom digitalisering är ett hyfsad nytt område som kan upplevas väldigt främmande för många. Inte minst för pedagoger på skolor som ska undervisa inom det ämnet.

Kompetensutveckling inom digitalisering bland pedagoger på grundskolor kan konstateras olika, åtminstone på arbetsplatser där jag har jobbat. Precis som med allt annat så är människor bra på olika saker. Det som kan vara avgörande är erfarenhet, egna intressen, utbildning med mera. Det som kommer undersökas i den här forskningsstudien är hur lärarnas eget engagemang, kompetens och vilja påverkar användandet av digitala verktyg i olika skolformer. I vilken utsträckning stämmer lagen att utbildningen är likvärdig oavsett var i landet den anordnas?

1.2 Bakgrund

Digitaliseringen har inte minst spridit sig runt om bland skolorna. Implementering av digitaliseringen började så fort digitala verktyg började användas i utbildningssyfte. De stora förändringarna började ske för knappt tjugo år sedan när eleverna fick större möjligheter att använda dessa verktyg. Det pågick en stor satsning på digitalisering i skolan för knappt fem år sedan där eleverna fick chansen att utveckla sina kunskaper med hjälp av digital teknik (Parnes 2015, s.3). Den här satsningen handlade inte om att utbilda kompetenta pedagoger som kan undervisa inom digitalisering och programmering, utan det handlade om att man strävade efter att alla elever skulle ha tillgång till en egen digital resurs (Parnes 2015, s.2).

Grundskola och grundsärskola har två olika läroplaner för skolundervisningen som heter lgr11 och lgsär11. Däremot så delar dessa två olika verksamheter samma läroplan när det gäller fritidsverksamheten. Det finns en hel del forskning som handlar om vilka skillnader det är mellan olika grundskolor, i läroplanen står det att alla ska erbjudas en likvärdig utbildning (Lgr11, 2018). Kan utbildningen då vara lika när den genomförs i två olika skolformer? (Framflyttad från tidigare forskning)

Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet trycker på att digital kompetens har stor betydelse i undervisningen. Redan i första kapitlet om skolans värdegrund och uppdrag ställs det digitala i kontext mot samhällets behov, förväntningar och dess konsekvenser. Skolan har i uppdrag att främja elevernas lärande och förbereda unga människor att verka i samhället. Detta i sin tur är väldigt komplext men tanke på ett stort informationsflöde, ökad digitalisering och snabb förändringstakt. Eleverna ska även utveckla förmågan att "kritiskt granska information och fakta samt förstå innebörden av konsekvenser" (Lgr 11 2018, s.7) av olika slag. Det är en mer övergriplig syn på digitaliseringen ur ett samhällsperspektiv. Fortsättningsvis kan man i läroplanen även läsa om vikten av att använda digital- och kommunikationsteknik på individnivå. Det framgår att eleverna ska utveckla hur digitaliseringen påverkar en själv och samhällets utveckling. Eleverna ska även få möjlighet att "utveckla ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik samt ges möjlighet att utveckla digital kompetens" (Lgr 11 2018, s.7-8). I det fjärde kapitlet i läroplanen (Lgr 11 2018, s.22–25) som är riktad mot fritidshem för både grundskolan och grundsärskolan kan man urskilja några inslag om digitaliseringen. Begreppet digitalisering eller digitala verktyg framkommer vid upprepande gånger i det centrala

innehållet för fritidshem. Undervisningen på fritidshemmet ska behandla följande utifrån språk och kommunikation; digitala verktyg och medier för kommunikation samt säker och ansvarsfull kommunikation, även i digitala sammanhang (Lgr 11 2018, s.24). Enligt skapande och estetiska uttrycksformer ska digitala verktyg användas för framställning av olika estetiska uttryck (Lgr 11 2018, s.24). Utifrån natur och samhälle ska eleverna använda sig av olika sätt att utforska företeelser och samband i natur, teknik och samhälle, till exempel genom samtal, studiebesök och digitala medier och hur företeelser och samband kan beskrivas, till exempel med ord och bilder (Lgr 11 2018, s.24).

En av Europarådets och Europaparlamentets nyckelkompetenser för ett livslångt lärande är bland annat digital kompetens (European Commission 2017, s.34). Nyckelkompetenser definieras som personlig utveckling, social integration och kunskapsbidrag i samhällslivet (Samuelsson 2014, s.12). Ulli Samuelsson beskriver fem dimensioner av digital kompetens (Samuelsson 2014, s.14). I dessa ingår kunskap i att använda digitala verktyg, att förstå den digitala teknikens betydelse, att inkludera det digitala i undervisningen, att utveckla förmågan att ta till sig information samt att förstå hur den digitala kompetensen påverkar individen och samhället (Samuelsson 2014, s.14–17). I Skollagen står det att “utbildningen ska främja allsidiga kontakter och social gemenskap och ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet” (SFS 2010:800, 10 kap. 2§).

I denna studie kommer begrepp som digitalisering och digitala verktyg att upprepas ett flertal gånger. Begreppet digitalisering kan beskrivas som “motor i utvecklingen” (Digitaliseringskommissionen 2016, s.18) vilket innebär stora möjligheter med att arbeta i nätverk och kunna använda mängden digitala resurser till en låg kostnad (Digitaliseringskommissionen 2016, s.18). Digitalisering underlättar även kontakten människor emellan. Uttrycket digitala verktyg är ett samlingsobjekt för all form av smarta apparater som till exempel mobil, dator, iPad med mera (Skolverket 2021). Under intervjuerna har begreppet digitala verktyg främst syftat på iPads och datorer som i största mån används på fritidshem.

2. Syfte och frågeställning

2.1 Syfte

Det övergripande syftet med den här studien är att jämföra hur svensk grundskola och grundsärskola förhåller sig till att använda digitala verktyg på fritidshemmet.

2.2 Frågeställning

- Hur skiljer sig en specifik grundskolans och grundsärskolans verksamheter åt i arbetet med digitala verktyg på fritidshemmet enligt några grundlärare?
- Hur skulle dessa likheter och skillnader kunna tolkas i ljuset av aktuella utvecklingspedagogiska teorier?

3. Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras tidigare forskning om skillnader och likheter i digitalisering som finns mellan grundskolans fritidshem och grundsärskolans fritidshem och pedagogers intresse och kunskaper om digitalisering.

Syftet i doktorsavhandlingen som Ann-Katrin Perselli har skrivit under namnet ”Från datasal till en-till-en” var att analysera gymnasielärares erfarenheter av att använda digitala verktyg utifrån elevernas erfarenheter samt egen kompetensutveckling (Perselli 2014, s.17). Det kan därför bidra med sin övergripande syn på arbetet med digitala verktyg även i min forskningsstudie. Inte minst vad det innebär för arbetsbörda för läraren. I hennes studie framgår det att lärare behöver utvidga sina kunskaper inom digitalisering. Förutsättningen är att man under tidigare omständigheter har kunnat bekanta sig med digitala resursen som en ersättning för traditionella läromedel. I annat fall kan brist på kunskaper inom användningen av digitala verktyg överväga kvalitén på undervisningen. Utifrån Persellis studie framkommer det att lärarna anser undersökandet av digitala verktyg ur ett didaktiskt perspektiv som en användbar resurs i undervisningen (Perselli 2014, s.109). Perselli menar också att det skapas

ny kunskap och nya erfarenheter genom att man själv eller i samspel med andra testat sig fram och utforskar det som digitala resurser har att erbjuda. Själva poängen i det kollegiala lärandet är att man driver varandra framåt, får stöd och nya idéer till undervisningen. Perselli har i sin studie fokuserat på gymnasielärares arbete men det har relevans för forskning inom fritidshemmet. Oavsett tillhörighet till en verksamhet är principen i läraryrket detsamma, det vill säga att man behöver utforska, lära själv och lära ut till eleverna.

Maria Estling Vannestål ser att pedagogernas användning av digitala verktyg är låg och detta eftersom det finns en rädsla och okunskap om att använda sig av digitala verktyg (Estling Vannestål, M. 2012). Hon menar även att det kan finnas en ovilja att använda digitala verktyg då dessa ofta används även i hemmen (Estling Vannestål, M. 2012). Det är även ett ekonomiskt problem att digitala verktyg inte används i skolor då det inte finns råd att köpa in digitala verktyg så att det finns tillgängligt till alla. Ett annat problem som Estling Vannestål inser är att lärarna inte får tillräckligt med tid för förberedelse av den digitala undervisningen (Estling Vannestål, M. 2012). Samtidigt finns det risk att eleverna utnyttjar tillgången till digitala verktyg för privata skäl i stället för att ägnas åt det pedagogiska och digitala undervisningstillfället (Estling Vannestål, M. 2012).

En som har forskat inom likvärdig utbildning är Pär Isling Poromaa. Han har gjort en studie på olika skolor i Sverige för att framför allt ta reda på vad materiella förutsättningar bland skolor innebär för skolpersonalen, elever samt vad materiella förutsättningar har för betydelse i utbildningssyftet (Poromaa 2016, s.9). Skolor som han har jämförts har olika socioekonomiska faktorer eller är belägna i socialt utsatta områden. Poromaa skriver i sin avhandling att skolor utifrån sitt materiella läge är mer attraktiva för blivande elever och vårdnadshavare i urvalsprocessen. I studien urskiljer han bland annat två typer av skolor; arbetarklassskolan och medelklassskolan. I den förstnämnda finns det inte tillräckligt med resurser för att ta in digitala verktyg i utbildningssyfte samt att skolmiljöer inte erbjuder lärandesituationer. I medelklassskolan finns det däremot tillgång till digitala resurser och en omsorgsfull miljö som i sin tur påverkar eleverna inställning till att värna om skolans egendom. Med det menat så ställs skolor mot varandra då de erbjuder olika förutsättningar vilket sedan ställs i ljuset av att detta skapar en ojämn balans i undervisningen och påverkar elevernas framtid.

4. Ramar för grundskolan, grundsärskolan och fritidshemmet

I det här avsnittet kommer grundskolans, grundsärskolans och fritidshemmets ramar att presenteras. Begreppet likvärdighet kommer också att lyftas upp.

4.1 Grundskola

Enligt Skollagens kapitel tio, 2§ ska utbildningens syfte inom grundskolans ramar bidra till att eleverna ska ges kunskaper och värden och utveckla förmågan att tillägna sig dessa (SFS 2010:800). Vidare ska utbildningen även utformas för att stimulera elever till att vidareutveckla sina kunskaper som ska ligga till grund för fortsatt utbildning, men även att främja social gemenskap för ett effektivt deltagande i samhällslivet. Skolans uppdrag är alltså att främja ett livslångt lärande (Lgr 11 2018, s.7).

4.2 Grundsärskola

Elever som inte når grundskolans kunskapskrav på grund av sin utvecklingsstörning ska tas emot i grundsärskolan (SFS 2010:800). Beslutet tas av barnets hemkommun och prövas genom utredning som omfattar pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning (SFS 2010:800). Grundsärskolan har en inriktning med ämnen motsvarande grundskolan, men även en inriktning för elever med större funktionsnedsättningar med ämnesområden, som kallas träningsskolan.

4.3 Fritidshem

Fritidshemsundervisning ska utgå från del ett och del två i läroplanen (Lgr11 2018, s.5–17) men även från del 4 som är ägnat just för fritidshem (Lgr11, s.22). Utifrån det sistnämnda ska fritidshemmet komplettera förskoleklassens och skolans undervisning genom tre grundprinciper; situationsstyrd, upplevelsebaserad och grupporienterad undervisning men det ska även kunna erbjuda rekreation och vila (Lgr 11 2018, s.22). Eleverna ska erbjudas en undervisning som utgår utifrån deras behov, intressen och initiativ. Fritidshem ska sammanfattningsvis omfatta en undervisning där eleverna får möjlighet att utveckla sin

förmåga att i samspel med andra främja sin fantasi genom lek, estetiska uttrycksformer och rörelse (Lgr 11 2018, s.22–23). Eleverna ska då kunna pröva sin identitet, omsätta sina idéer i handling, lösa problem, bearbeta intryck, utveckla samarbetsförmågan, kommunicera och utveckla sin kreativitet i praktiken (Lgr 11 2018, s.22–23).

4.4 Likvärdighet

Efter sammanfattningen av grundskolans och grundsärskolans ramar går det att ställa frågan om vad begreppet likvärdighet innebär. I Skollagen kapitel ett uttrycks följande:

“Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas” (SFS 2010:800). Vad innebär begreppet *likvärdighet* egentligen? I rapporten från Skolverket (Skolverket 2012) om likvärdig utbildning i svensk grundskola som är en kvantitativ analys av likvärdighet över tid får man en uppfattning om att begreppet likvärdighet är väldigt komplext. Enligt rapporten delas begreppet in i tre olika aspekter; “lika tillgång till utbildning, lika kvalitet på utbildningen och att utbildningen ska vara kompenserad” (Skolverket 2012, s.11). I samma rapport från Skolverket kan man läsa att utbildningen behöver anpassas efter elevernas behov, hemförhållanden, språk med mera, men att man ska sträva efter samma mål oavsett elevernas förutsättningar (Skolverket 2012, s.12).

Både i grundskolans läroplan (Lgr11 2018) och grundsärskolans läroplans (Lgrsär11 2018) första del finns ett stycke om en likvärdig utbildning. I jämförelse dessa emellan finns det exakt samma innebörd. Undervisningen ska anpassas efter varje elevs behov och förutsättningar och främja ett lustfyllt lärande. Enligt läroplanerna behöver resurserna inte delas lika mellan olika skolor för att skapa en likvärdig utbildning (Lgr 2018, s.6). Däremot ska undervisningen skapas utifrån möjligheter att möta andra och utveckla sina förmågor oavsett könstillhörighet.

5. Teoretiska utgångspunkter

Detta avsnitt kommer ta upp de teorier som har varit utgångspunkten i den här studien, det vill säga *Learning by doing* teorin av John Dewey samt den proximala utvecklingszonen av Lev Vygotskij.

5.1 Learning by doing av John Dewey

Han var vetenskapligt aktiv ända fram till sin död och det sägs att han var lärofader för den progressiva pedagogiken och hade ett stort inflytande på skolfrågor (Dewey 2002, s.10). Den amerikanske pedagogens John Deweys tankesätt grundar sig på två principer; individen och det sociala sammanhanget (Dewey 2002, s.14). Hans teori "Learning by doing" baseras på att eleven behöver motgångar för att kunna utvecklas inombords och kunna komma vidare i sina resonemang och i sin vardag. Dewey beskriver det som en kamp gentemot sin omvärld där människans uppgift genom livet blir att utvecklas "genom ett samspel med sin omvärld, lär sig benämna denna omvärld, lär sig sociala regler, lär sig förstå sammanhang osv." (Dewey 2004, s.15). Learning by doing teorin går alltså ut på att individen behöver ges möjligheter att pröva sig fram genom att utgå ifrån egna intresseområden. I boken *Individ, skola och samhälle* kan man läsa om hur stor del skolan som institution har för inflytande på elever:

Skolan måste föras närmare det samhälle vars syften den skall tjäna. Skolan är samhällets styrinstrument både när det gäller elevernas egen utveckling och samhällets framtid. Den skarpa uppdelningen mellan teori och praktik måste därför överges.

Learning by doing blev metoden framför andra. (Dewey 2002, s.11)

Dewey menar här att skolan spelar en stor roll för elevernas utveckling och därmed hur deras kompetenser kommer kunna implementeras i det framtida samhället. Läraren enligt Dewey behöver stimulera och fördjupa elevens kunskaper (Dewey 2002, s.15).

5.2 Den proximala utvecklingszonen av Lev Vygotskij

För att beskriva en intellektuell tillväxtzon myntade Vygotskij begreppet den proximala utvecklingszonen. Med detta begrepp menar han att den proximala utvecklingszonen är en zon där målet för lärandet befinner sig på en nivå som är för hög för en elev att genomföra på egen hand, men eleven kan uppnå målet om den får hjälp och stöd. När en elev får arbeta med uppgifter som den klarar av att reda ut helt på egen hand sker enligt Vygotskij inga framsteg och inget lärande. Utifrån detta betraktelsesätt är eget arbete och ”forskning” i skolan förspild tid och stöld av elevens värdefulla utvecklingstid (Phillips 2014, s. 25).

5.3 Teorier som utgångspunkt för den här studien

Eftersom den här uppsatsen fokuserar på användandet av digitala verktyg utifrån pedagogiskt perspektiv väljer jag att tolka mitt resultat med utgångspunkt i John Deweys teori om learning by doing samt i Lev Vygotskijs teori om den proximala utvecklingszonen. Dessa teorier är fortfarande aktuella för den pedagogiken som används på skolor runt om i världen. Learning by doing teorin av John Dewey fungerar som utgångspunkt då det sätts i relation till att eleverna genom användandet av digitala verktyg får möjlighet till att praktiskt utmanas i sitt tänkande och i samspel med andra kunna vidareutveckla sina kunskaper. Teorin om den proximala utvecklingszonen av Lev Vygotskij innebär att det stora ansvaret ligger på den vuxna som får i uppgift att utmana och stimulera eleven i sin utveckling tack vare sin redan befintliga kunskap och erfarenhet (Mars 2016 s.30).

6. Metod

Detta avsnitt kommer introducera de val som har gjorts för att uppfylla studiens syfte. Avsnittet kommer ta upp undersökningsmetod, utformning, jämförande metod, materialinsamling, genomförande och forskningsetik samt analys.

6.1 Intervju som undersökningsmetod

Den här studien baseras på kvalitativ forskning där personer som ansågs kunna bidra med sin kunskap i studien har intervjuats. Den här metoden ansågs vara bäst för den här typen av studier än till exempel enkät eller observation (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2019, s.35). Intervju som undersökningsmetod ger oss möjligheten att ställa följdfrågor till det som har sagts för att fördjupa respondentens resonemang.

6.2 Urval

Intervjuerna genomfördes i två olika län; Stockholms län och Södermanlands län. Detta med anledning av att vid arbetets början var vi två studenter och eftersom vi bodde i olika län så föll det sig naturligt. Urvalet kan därmed beskrivas som ett bekvämlighetsurval. Hade man velat få en bättre överblick över hur det ser ut i landet generellt hade det krävts att man hade intervjuat fler grundlärare mot fritidshem på flera olika skolor mellan län vilket i praktiken för ramen för den här studien hade omfattat alldeles för mycket materialinsamling. Den här typen av studier kanske kommer att genomföras i framtiden vid andra sammanhang och med möjlighet till större resurser.

6.3 Jämförande metod

Komparativ metod är vetenskaplig metod som används inom flera forskningsfält, och är den generella termen på granskningar som är orienterade på att skildra och analysera differenser genom jämförelser. Metoden möjliggör att pröva och framställa nya och förekommande teorier. Detta är en betydelsefull metod för att förbättra kunskapsläget och insikten av samhället (Denk 2002, s.7). Fokus i den här studien var att jämföra två olika skolformer vilket innebar ett dilemma om utformningen av intervjufrågor. Intervjufrågorna skulle anpassas efter båda verksamheter och alla respondenter. Fokus i det här resonemanget var att man i slutändan ville ha samma material att jobba med och jämföra med senare därför har det krävts samma förutsättningar att utgå ifrån för att ge en så trovärdig bild från båda skolformerna som möjligt.

6.4 Materialinsamling

Den här studien, som nämnts ovan, påbörjades av mig och en annan student. Båda vi läser grundläroutbildning mot fritidshem - erfarenhetsbaserad vid Södertörns högskola i Huddinge, Stockholm. Under processens gång har arbetet avbrutits och vi har fortsatt med uppsatsen på egen hand. Resultat samt analysdelen har skrivits utifrån intervjun från grundsärskolan som den andra studenten har genomfört och delgett transkriberingen från intervjun. Personerna som medverkade i intervjuerna är anonymiserade i studien enligt konfidentialitetskravet.

Under alla intervjuer använde vi oss av ljudupptagning samt anteckningar för att kunna vara mer involverade och närvarande i stunden.

Intervjuernas utformning är följande:

- Respondenterna som valts ut från grundskola jobbar på samma enhet med elever i årskurs 3 men på två olika fritidshemsavdelningar. Intervjuerna har genomförts enskild med varje respondent. Tiden som har avsatts för varje intervju var 30 minuter, men efter 17 minuter var intervjufrågorna besvarade.
- Respondenterna som valts ut från grundsärskola jobbar på samma enhet med elever i årskurs 2 till 8 men på två olika fritidshemsavdelningar. Respondenterna har intervjuats samtidigt. Tiden som har avsatts för par intervju var en timme, men efter 45 minuter var intervjufrågorna besvarade.

Intervjuerna ägde rum under den tiden som båda parterna kommit överens om muntligt. Intervjuerna transkriberades direkt efter. Utifrån materialinsamlingen har alla svar jämförts för att se likheter och skillnader i respondenternas svar. Vidare har dessa svar bearbetats och skrivits in i en löpande text i studiens resultatdel. Det som inte har varit relevant för studien har inte tagits upp i resultatdelen.

6.5 Genomförande

Genomförandet av intervjuer skedde under september och oktober 2021.

Undersökingsdeltagarna har valts ut efter premisser om deras erfarenhet och tjänsteår för att få en varierad materialinsamling

Nedan kommer en punktlista med presentation av varje respondent:

- Respondent 1 – Arbetar som grundlärare mot fritidshem med inriktning bild med elever i årskurs 3 på en skola belägen i Stockholms län. Respondenten har arbetat inom skola i 11 år och tog grundlärarexamen år 2019.
- Respondent 2 – Arbetar som grundlärare mot fritidshem med inriktning bild, samt som levande verkstadspedagog med elever i årskurs 3 på en skola belägen i Stockholms län. Respondenten har arbetat inom skola i över 35 år och tog grundlärarexamen år 2020.

I resultatdelen citeras respondenternas svar från intervjuerna med referens (respondent 1) och (respondent 2).

- Respondent 3 – Arbetar som fritidspedagog med elever i årskurs 2 till 8 på en skola belägen i Södermanlands län. Respondenten tog sitt examen år 1986 och har arbetat inom yrket sedan dess.
- Respondent 4 – Arbetar som fritidspedagog och utvecklingspedagog med elever i årskurs 2 till 8 på en skola belägen i Södermanlands län. Respondenten tog sitt examen år 1988 och har jobbat inom yrket sedan dess.

I resultatdelen citeras respondenternas svar från intervjuerna med referens (respondent 3) och (respondent 4).

6.6 Forskningsetik

Enligt forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (Vetenskapsrådet 2017, s. 6–14) och det grundläggande individskyddskravet som är utgångspunkten för forskningsetiska övervägande delas de in i fyra allmänna forskningsprinciper. Dessa principer kallas för informationskrav, samtyckeskrav, konfidentialitetskrav och nyttjandekrav. Det som ingår i informationskravet är att personerna som har intervjuats till den här studien har fått ett formulär för samtycke till deltagande och dess villkor. I det formuläret framgick det även information om hur intervjuarens deltagande skulle bidra till projektet (Vetenskapsrådet 2017, s.7). Samtyckeskravet i det fallet hamnar under den första principen om informationskravet då deltagaren redan har beviljat sitt samtycke för att medverka genom att läsa igenom och skriva på med sin namnteckning. I formuläret framgår det också att deltagandet är frivilligt samt att man har rätt till att avbryta och dra sig ur även efter materialinsamlingen har påbörjats (Vetenskapsrådet 2017, s.10).

Undersökningsdeltagarens beslut ska respekteras och accepteras. Konfidentialitetskravet innebär att jag som studentforskare har tystnadsplikt och har fått riktlinjer om anonymiseringen (Vetenskapsrådet 2017, s.12–13). Namn och personnummer på undersökningsdeltagaren eller personer som dyker upp i intervjun ska inte kunna identifieras av utomstående. Utifrån nyttjandekravet ska all insamlad material inte användas i ett annat sammanhang än i den här studien (Vetenskapsrådet 2017, s.14).

7. Resultat

Detta avsnitt handlar om resultatet på de forskningsfrågor som ställts inom ramen för denna studie. Resultatet delas in i följande; grundskolans fritidshem, grundsärskolans fritidshem, likheter och skillnader. Analys av empiriskt material handlar inte bara om att applicera en viss teori utan även om att man utvecklar och ifrågasätter den (Eriksson-Zetterquist&Ahrne 2019, s.221). I analysdelen kommer resultatet från intervjuerna därför att knytas an till teorier som är utgångspunkten för den här studien.

7.1 Grundskolans fritidshem

- Användningen av digitala verktyg

Digitala verktyg på grundskolans fritidshem enligt respondenterna används sammanfattningsvis främst som digital lärare, en sökmotor eller som ett hjälpmedel för utvärdering av verksamheten. Detta kan jämföras med Läroplanens syfte om ett situationsstyrd, grupporienterad och upplevelsebaserad lärande. Det är ett projekt eller en progressionsprocess som baseras på elevernas intresse. Pedagoger som då jobbade med eleverna i årskurs 2 fångade upp deras intresse och planerade en hel del aktiviteter utifrån ett tema. Under det projektet använde man sig främst av digitala verktyg för att leta efter information samt tips och idéer. Planeringen för den pedagogiska verksamheten omfattade också ett större engagemang från pedagogernas sida oavsett tidigare erfarenhet. Med tanke på att alla aktiviteter innehöll något inslag av digitala resurser krävdes det att alla på avdelningen, elever samt vuxna var lika mycket involverade i projektet. Digitala verktyg används även i syfte att utvärdera verksamheten eller i form av ett kollegialt lärande när eleverna deltar i frågesport som kallas kahoot. Ett annat exempel som respondenterna förde fram är hur man på deras fritidshemsavdelningar jobbar digitalt med schack. Det arbetssättet kräver inte lika mycket av pedagogernas engagemang vilket jag kommer att återkomma till senare för att analysera det utifrån Deweys och Vygotskijs teorier.

- Resurser

Det mest problematiska i arbetet med digitala verktyg på grundskolans fritidshem enligt respondenterna är tillgång till resurserna. Frågan om resurser generellt hänger ihop, alltifrån tillgängligheten av digitala verktyg, till antal vuxna och deras grundkunskaper inom informations och kommunikationsteknik (IKT) samt egna intressen och kompetenser som finns att tillgå i arbetslagen.

Båda respondenter uttrycker en stor oro inför att använda sig av iPads på fritidshemmet. Detta grundar sig på att digitala verktyg används främst under skoltid och det upplevs av respondenter att skolverksamheten har mer rätt till att använda dessa. Oron upplevs i brist på tillit bland personalen. Exempelvis när allt skolarbete som sparas ner kan råka försvinna på

grund av elever som använder iPads under fritidstid. Det tankesättet som finns bland pedagoger skapar en osund balans mellan skolverksamheten och fritidsverksamheten då den förstnämnda verkar vara viktigare än den andra. Detta leder i stort sett till att iPads används mer sällan på eftermiddagar. Det som väger över är slutligen antal och tillgång till digitala verktyg som är det största och mest frekventa problemet som respondenterna belyser. En av respondenterna säger:

Alltså jag skulle nog säga att det finns ingenting som bara är för oss på fritidshem. Vi har datorer i årskurs 3 och de får vi inte använda i fritidsverksamheten. Sen delar vi på Ipads tillsammans med förskoleklass så det är ju totalt hundra barn ungefär som ska dela på Ipads och de ... alltså främsta syftet med att vi har de där Ipadsen är ju för att det ska användas i verksamheten i skolan. Så jag skulle nog säga att det inte är jättemycket förutsättningar eller prioritering på att fritidshemmet ska ha digitala verktyg. (Respondent 1)

Respondenterna kan använda iPads på fritidshemmet för att täcka brist på personal. För att starta i gång en pedagogisk aktivitet krävs det vuxens närvaro för att övervaka det eleverna egentligen använder iPads till. Använder man däremot digitala verktyg för att bara sysselsätta eleverna med något så slukar det många elever, då det inte finns tydliga gränser över vad man specifikt behöver använda iPads till. Respondent 2 i citatet nedan tycks mena att användningen av Ipads kräver också mer personal eftersom man bör se till att de används i ett pedagogiskt syfte.

Det är ganska resurskrävande där man oftast tror att man till exempel det här med iPaden att man blir en barnvakt men ge de några sådana så slukar de i en timme men vad gör de, det måste ändå vara kvalité och att bara ha det för att vi ska ha det tycket jag är en ganska värdelös tanke, jag tycker att det ska användas som ett pedagogiskt verktyg. (Respondent 2)

En av respondenterna menar också att tillgängligheten av digitala verktyg är långt ifrån att täcka det behovet som egentligen finns på fritidshem: "Sen delar vi på Ipads tillsammans med förskoleklass så det är ju totalt hundra barn ungefär som ska dela på Ipad" (Respondent 2).

- Ett outtalat uppdrag

Dynamiken i respondenternas arbetslag kan konstateras olika utifrån intervjuerna. Det verkar finnas ett outtalat ansvar att driva någon form av digitaliserad pedagogisk verksamhet på eftermiddagar ifall man själv är intresserad av ämnet. Det blev en norm i att man sätter fingrarna på det område man själv är bra på för att inte behöva höja sina kompetenser i ett främmande ämne. Med tanke på att ämnet digitalisering är så pass nytt och främmande för många, speciellt för pedagoger med längre års erfarenhet blir det naturligt att den yngre generationen ansvarar för utvecklingen av den digitala verksamheten. Man säger sig försöka ta vara på allas kompetenser i arbetslaget på bekostnad av enskilda personers välmående. Problemet uppstår när en och samma pedagog är intresserad av flera områden och får därför flera ansvar. En av respondenterna uttrycker även "Jag menar också är att det inte finns någon ambition bland mina närmsta kollegor i årskurs 3 att jobba med digitala verktyg och det finns däremot ett motstånd att sådär ... nä men det där kan jag inte så det där vill jag inte göra." Respondenten uttrycker därför tvivel om hur anställda med samma befattning och samma arbetsuppgifter behöver ta flera ansvar som enbart baseras på ens egna intressen.

- Intresseområden

Lärarna som medverkade i intervjuerna har väldigt olika intresseområden vilket i det deras fall inte påverkar synen på själva arbetet med digitala verktyg som man kanske skulle tro i början. Båda är mycket väl medvetna om vikten av att man ska inkludera digitaliseringen i undervisningen och att man ska göra det i ett pedagogiskt syfte. Däremot skapar respondenternas olika intresse för att arbeta med digitala verktyg en kontrast i hur arbetet egentligen planeras och genomförs. Personen som visar intresse och själv kommer på idéer till hur man kan planera undervisningen och inkludera digitala verktyg känner sig ensam med det uppdraget. "Så det finns ambitioner men det finns inte jättemycket kunskap kanske exakt förutom på individnivå och då blir det svårt att dra hela det lasset själv." (Respondent 1). Hela arbetslaget drar nytta av att sådana aktiviteter äger rum, inte minst vid en eventuell skolinspektion där hela arbetslagets arbete bedöms och inte enbart individernas insats.

- Risker i arbetet med digitala verktyg

I ett av arbetslagen finns det en digital vägg fylld med förslag på olika pedagogiska aktiviteter såsom manualer för pärlplattor, dansvideos eller barnpodcasts med mera. Risken finns att eleverna exempelvis kan söka sig vidare i nätet och söka på andra saker som i ett exempel från en av respondenterna – nakna människor. Även om läraren finns med i samma rum så är det omöjligt att veta exakt vad alla elever håller på med just i stunden. Respondenten menar då att man hellre väljer bort att använda sig av digitala verktyg än att riskera att eleverna får se något otillåtet på internet som pedagogen senare behöver ta ansvar för. Dilemmat som dyker upp är hur man väljer att jobba med enskilda elever som man kan lita på och med det menas elever som man vet kommer inte söka sig vidare på internet utan kommer att göra vad de sagt att de ska. Ett exempel från den andra intervjun är att några elever ville ta fram en dansvideo som de ville lära sig steg ifrån, det de önskade sig är att få gå in i ett rum där de fick vara själva och ostörda. Dilemmat som dyker upp hos pedagogen blir; låta dessa elever få använda digitala verktyg utan övervakning medan några andra som kanske också hade velat det inte får det? Hur tar man sådana beslut och vad är det som egentligen är rätt eller fel frågar sig personen under intervjun.

7.2 Grundsärskolans fritidshem

- Användningen av digitala verktyg

På grundsärskolans fritidshem anses digitala verktyg som ett hjälpmedel utifrån ett specialpedagogiskt perspektiv som man använder sig flitigt av i både kommunikationssyfte och utbildningssyfte. Respondenterna som intervjuades kände mycket väl till olika applikationer och verktyg som man kan använda sig utav. Den mest nämnda var specifikt WidgitGo som är ett verktyg för kognitivt stöd det vill säga kommunikation och språkutveckling i form av text och bild. Andra exempel på assisterande teknik det vill säga kompensatoriska medel var talsyntes för uppläsning, talböcker, inläsningstjänst, inlästa läromedel, diktering med mera. Dessa används mest under skoltid, då man under fritidstid använder sig mest av bildstöd i kommunikationssyfte. Pedagoger använder även smartboards för att främja rörelseglädje, visa film eller lyssna på sagor med stödtecken. För att kunna

genomföra de flesta av tidigare nämna aktiviteter krävs det att pedagogen är närvarande och finns ifall eleven behöver stöd.

- Resurser

Tillgång till digitala verktyg på grundsärskolans fritidshem är mycket god. Med tanke på att iPads används flitigt under dagen i kommunikativt syfte innebär det att man har tillgång till att titta på en film eller skapa rörelseglädje bland eleverna under fritidstid.

Personaltätheten är mycket hög på grundsärskolan. På respondenternas avdelningar finns det fyra pedagoger på sex elever samt fem pedagoger på fem elever. Detta skapar en trygghet hos eleverna och ger möjlighet till att följa elevernas utveckling på ett mer personligt och detaljerat plan. Det skapar även förutsättningar för att kunna använda digitala verktyg med en enskild elev om behovet uppstår. Respondenterna har tidigare erfarenhet av att arbeta på grundskola och kan därför jämföra verksamheterna. Utifrån deras observationer så arbetar man mer tätt med elever och på en ganska låg nivå i jämförelse med grundskoleelever. Arbetet behöver anpassas utifrån elevens kunskaper som i det fallet omfattar grundkunskaper på en låg nivå.

- Ett uttalat uppdrag

Båda respondenter nämnde vid flera tillfällen en annan pedagog som är särskild intresserad av att använda digitala verktyg i undervisningen. Detta upplevs som en slags superkraft som andra pedagoger avundas. En av respondenterna säger: ”Sen kan man ju vara så att finns det någon som är duktigare så backar man kanske lite av ren bekvämlighet och lite rädsla för att göra fel när man inte är lika haj på det.” (Respondent 4). Respondenterna var tydliga med att berätta att det ändå inte får hänga på en enskild person då medvetenheten behöver fördelas lika mellan all personal. En av respondenterna säger: ”Det får inte hänga på bara en enskild person, och så är inte den personen där eller måste göra något annat och så tappar man det på grund av det. Det ska ju kunna flyta på oavsett egentligen”. De flesta pedagoger jobbar ändå ganska likvärdigt med digitala verktyg, men använder sina basala kunskaper. Även om viljan

om att vidareutveckla sina kunskaper inom digitalisering finns där så finns det inte utrymme till att lära sig det inom arbetets ramar.

- Intresseområden

Båda respondenterna erkänner att de inte har ett stort intresse för digitaliseringen men båda ser fördelar med att jobba med digitala verktyg. Den ena pedagogen har lärt sig att använda det digitala bildstödet under tiden som hen har jobbat på sin nuvarande arbetsplats. Det erbjöds dessvärre ingen kompetensutveckling inom digitalisering men det visar sig vara ett krav att kunna det med tanke på att eleverna på den enheten har ett behov av att kommunicera genom bilder. Användningen av digitala verktyg har förbättrat det arbetssättet med tanke på att allt som en pedagog eller elev är i behov av att använda finns på en iPad. Dessutom jobbar hela arbetslaget med digitala verktyg för att skapa en likvärdighet och därför behöver man som anställd pedagog anpassa sig. Den andra pedagogen som intervjuades gav exempel på skillnader i användningen av digitala verktyg mellan de verksamheter som jämförs. Enligt den personen används iPads på grundskola till spel som kombinerar lärande med glädje, och på grundsärskola används dessa för bildstöd, eller oftast för att använda YouTube som är en samlingsplats för filmer.

- Risker i arbetet med digitala verktyg

Ingen av respondenterna från grundsärskolans fritidshem har uttryckt att det finns risker i arbetet med digitala verktyg förutom att ”oftast är eleverna ganska duktiga och mycket duktigare än mig.” (Respondent 3). Detta kan betraktas som en risk då det är eleverna som har kontrollen över hur de digitala verktygen ska användas, snarare än pedagogerna.

7.3 Likheter och skillnader

I resultatdelen har det framkommit olika synpunkter på användningen av digitala verktyg på grundskolans och grundsärskolans fritidshem som i sin tur pekar på att det både finns likheter och skillnader.

Under alla intervjuer har det nämnts att en särskild person på varje avdelning är mer kunnig inom digitalisering och digitala verktyg. Dessa personer är inte utvalda på något sätt att ta ansvar för att bedriva den pedagogiska verksamheten inom digitalisering utan det är personens egna intressen och redan befintliga kunskap som styr över den outtalade befattningen. Det tankesättet skapar en hierarki bland personalen som delas in i olika nivåer utifrån sina intressen och erfarenhet. Den som står högst upp på listan blir utnämnd till den som får driva fram den digitala verksamheten, resterande personal känner inget behov i att höja sina kompetenser inom digitalisering.

Utifrån resultatet från intervjuerna kan man konstatera att grundskolans och grundsärskolans fritidshem har tillgång till digitala verktyg i form av iPads och smartboards. I dessa två olika verksamheter som jämförs används digitala verktyg i samma syfte men med ett annat pedagogiskt tänk. Grundsärskolan använder sig av digitala verktyg främst för att visualisera och kommunicera fram innehållet i fritidsundervisningen eller sprida rörelseglädje. Medan på grundskolans fritidshem använder man sig av det i form av en digital lärare, en sökmotor eller som ett hjälpmedel för utvärdering av verksamheten.

Den största skillnaden i användningen av dessa resurser är dock antal tillgängliga medel som inte motsvarar antalet elever på grundskolan då antalet är betydligt högre än på grundsärskolan. Baserad på intervjusvaren finns det exempelvis ungefär trettio iPads att tillgå på grundskolans fritidshem som ska täcka behovet av drygt hundra elever. Däremot på grundsärskolans fritidshem finns det möjlighet till att varje elevs behov av en iPad kan tillgodoses under skoltid, annars finns det tre iPads på elva elever under fritidstid. Utöver detta tre iPads extra för enskilda elever som har fått den utskrivna från habiliteringen i ett kommunikativt syfte. Där minskar antalet från elva elever till åtta elever och tre iPads att tillgå. Undersökningsdeltagarna tror dock att förutsättningar skulle finnas om alla elever var intresserade av att använda sig av digitala verktyg. Det går i perioder hur pass stort eller litet intresse det finns av att använda sig av digitala verktyg.

7.4 Analys med utgångspunkt i Dewey och Vygotskij

Enligt Vygotskijs teori där läraren spelar en stor roll i att utmana och stimulera eleven i sin utveckling kan man fråga sig hur pass mycket det just är en resursfråga. Båda respondenterna i intervjuerna utifrån grundskolans perspektiv lyfte upp vikten om just närvarande vuxna. Båda markerade ganska väl hur fritidsverksamheten formas utifrån antalet vuxna och hur användningen av digitala verktyg påverkas. Med tanke på hur personaltätheten ser ut i dagens läge på respondenternas arbetsplatser innebär det att alla elever inte får chansen att utveckla sitt lärande, utan att man i stället satsar på att eleverna ska lära genom att göra och genom att göra det tillsammans. Detta kan betraktas som en risk då det är eleverna som har kontrollen över hur de digitala verktygen ska användas, snarare än pedagogerna.

Precis som tidigare så vet vi att enligt Vygotskijs teori kan eleven förflytta sig framåt i sin egen proximala utvecklingszon beroende på om pedagogen besitter mer kunskap om ett visst ämne än eleven själv. Den proximala utvecklingszonen består av redan befintlig kunskap och förutsättningar att utgå ifrån i sitt lärande. Vygotskij hävdar att pedagogen hela tiden behöver utmana eleven. Den vuxna i det fallet spelar en avgörande roll för elevens utveckling. Med tanke på att personaltätheten är väldigt hög på grundsärskola i jämförelse med grundskola kan man ställa sig frågan om eleverna får möjlighet till att lära sig genom att utföra saker i praktiken på egen hand eller i samspel med andra. Den ena teorin behöver inte exkludera den andra i detta fall. Om eleven får lite input i början kan den med största sannolikhet klara av att gå vidare själv. Med andra ord så finns läraren där som stöd och ger eleven möjlighet till att klara av utmaningar på egen hand, det vill säga utmanar eleven i sin proximala utvecklingszon samtidigt som den lär sig genom att göra.

Learning by doing handlar om att eleven ska lära sig genom att göra och hantera problem som dyker upp för att utveckla ett lärande. Utifrån tidigare exempel med arbete med schack kan man med hjälp av teorin förstå progression i elevernas lärande. Första steget i att lära ut reglerna är att eleverna med hjälp av en app på iPad och en digital lärare lär sig hur alla pjäser rör sig. Den digitala läraren visar alla steg och hjälper till i tankeprocessen. I det fallet spelar eleverna med den artificiella intelligensen, det vill säga den digitalt skapande intelligensen som förstår och förutser motståndarens nästa steg baserad på redan insamlad information. Eleven har även möjlighet att möta en annan elev i den digitala världen. Det första steget bidrar till att eleverna inte kräver en vuxen fysiskt vilket även möjliggör den typen av

aktiviteter på fritidshemmet med tanke på resursfrågan. Nästa steg blir att eleven går över till brädspel och använder sig av sin kunskap i verkligheten. Steg efter steg lär sig eleven schack genom att pröva sig fram och använda den befintliga kunskapen för att kunna implementera den i utvecklingen av nästa kunskap. Vygotskij menade att en vuxens närvaro och stöd behövs för att eleven ska kunna gå vidare i sin utveckling. Frågan som dyker upp här är om den artificiella intelligensen kan motsvara en vuxens närvaro, med tanke på att den digitaliserade kunskapen är säkerligen på en högre kunskapsnivå än eleven själv. Om man i det fallet räknar med att den artificiella intelligensen inte kan motsvara en vuxen i verkligheten kan den proximala utvecklingszonen inte flyttas framåt, då eleven inte får den hjälp den behöver. Eleven kanske i stället utvecklar andra områden som sin sociala förmåga eller stärker sitt självförtroende. Om man däremot håller med om att den artificiella intelligensen uppfyller kraven för en vuxens närvaro kan eleven i det fallet flyttas den proximala utvecklingszonen i sin utveckling.

8. Diskussion och slutsatser

I det här avsnittet kommer resultatet att diskuteras och jämföras med tidigare forskning. Metoden kommer också att diskuteras utifrån metodval för denna studie. Diskussionen kommer att avslutas med hur forskningen kan gå vidare.

8.1 Resultatdiskussion

Studiens första forskningsfråga handlar om hur grundskolans och grundsärskolans olika verksamheter skiljer sig åt i arbetet med digitala verktyg på fritidshemmet. Analysen av det empiriska materialet har visat på en liknande syn på digitalisering på skola, grundsärskola och fritidshem. Grundlärare på både grundskolan och grundsärskolan är medvetna om att digitala verktyg ska användas i fritidsverksamheten i pedagogiskt syfte och utifrån läroplanen.

I Persellis tidigare forskning vet vi att lärarna i hennes studie anser att digitala verktyg utifrån ett didaktiskt perspektiv är en användbar resurs i undervisningen (Perselli 2014, s.109).

Pedagogerna på grundsärskolan anser digitala verktyg främst som ett hjälpmedel i kommunikation med eleverna. Andra aktiviteter som genomförs på grundsärskolans

fritidshem i samband med användningen av digitala verktyg är snarare att skapa rörelseglädje eller visa upp en film som introduktion till pedagogisk verksamhet men inte alls i samma utsträckning eller på samma nivå som på grundskolan. Medan på grundskolans fritidshem använder man sig av digitala verktyg i form av en digital lärare, en sökmotor eller som ett hjälpmedel för utvärdering av verksamheten.

Alla respondenter uttrycker en oro för bristande möjligheter i kompetensutveckling inom digitalisering. Detta ska ske helst utanför arbetstid då utrymmet för fortbildning inte finns under arbetstid. Den analysen stämmer överens med Estling Vannestål studie där hon hävdar att detta är det mest sannolika problemet som uppstår bland pedagoger (Estling Vannestål 2012). Utifrån Ann-Katrin Persellis tidigare forskning kan brist på kompetensutveckling bland lärarna riskera kvaliteten på undervisningen (Perselli 2014, s.109). Samtidigt lämnas ansvaret över till pedagoger som redan kan använda digitala verktyg i verksamheten vilket påverkar arbetslagets dynamik. Detta innebär ett outtalat ansvarsområde som egentligen ingår i alla pedagogers arbetsuppgifter men som läggs över på en eller några pedagoger inom arbetslaget.

Det oftast nämnda problemet bland respondenterna är antal resurser att tillgå under fritidsverksamheten. Dels har det kommit upp att resurserna inte delas lika mellan skola och fritidshem, dels att antal elever inte motsvarar antal digitala verktyg att tillgå. Detta grundas även i att eleverna enligt respondenterna har större behov av att använda digitala läromedel under skoldagen. Med tanke på att digitalisering växer inom alla områden och yrken menar Samuelsson att det kommer att ställas ännu större krav på dagens elever för att utveckla den digitala kompetensen (Samuelsson 2014, s.14). Den här obalansen i utdelningen av digitala resurser, enligt Pär Isling Poromaa, kan i sin tur påverka vårdnadshavarnas val av skolan då materiella förutsättningar kan ha betydelse i utbildningssyfte för deras val (Poromaa 2016, s.9). Detta kan i sin tur innebära att även arbetet mellan skola och fritidshem behöver vara mer likvärdig och utgå utifrån samma förutsättningar och behov.

Utifrån studiens andra forskningsfråga som handlar om likheter och skillnader i arbetet med digitala verktyg på den specifika grundskola och grundsärskola utifrån aktuella utvecklingspedagogiska teorier kan man konstatera att learning by doing samt teorin om den proximala utvecklingszonen kan vara användbara för att förstå pedagogers beskrivningar av sin praktik. Respondenterna berättar om ett brett användningsområde med digitala verktyg

som även kan användas i utbildningssyfte. Eleverna har möjlighet till att använda sig av dessa både på egen hand och med hjälp av en vuxen.

Utifrån olika kunskapsnivåer som pedagoger befinner sig på kan det bli en utmaning för att överhuvudtaget kunna stötta eleven i att gå vidare i sin kunskapsutveckling när det gäller arbetet med digitala verktyg. Oavsett om det handlar om en elev eller en vuxen så skapar man ny kunskap genom att göra och man gör det under hela sitt liv. Det innebär också att lärare kan lära sig från elever och man lär tillsammans. Detta hänger ihop med det som Perselli redan har forskat på, det vill säga att man skapar ny kunskap och nya erfarenheter genom att testa sig fram och utforska det som digitala resurser har att erbjuda (Perselli 2014, s.109). Detta bör inte vara en skam för oss vuxna, detta bör vara ett ypperligt tillfälle att bilda kunskap tillsammans och faktiskt visa för våra elever att även om man är en vuxen eller en lärare så innebär det inte att man är kunnig inom alla ämnen. Man bör som vuxen också kunna visa sig vara sårbar och nyfiken på att utveckla ny kunskap i samspel med andra individer oavsett ålder eller erfarenhet. Enligt respondenterna ligger många elever på en högre kunskapsnivå när det gäller digital teknik än vad många pedagoger gör vilket kan skapa en osäkerhet kring egna kompetenser.

8.2 Metoddiskussion

Med tanke på att denna studies syfte var att jämföra olika skolformer hade man även kunnat använda sig av enkätundersökning. På så sätt kunde man fått en mer övergripande bild av användningen av digitala verktyg.

Intervju som metod i denna studie har gett mig möjligheten att få höra flera personers reflektioner kring digitalisering som samhällsföreteelse och gett en klarare inblick i hur man jobbar med digitala verktyg på deras arbetsplatser (Eriksson-Zetterquist&Ahrne 2019 s.53). Det som är nackdelen i intervju som undersökningsmetod är att man får en begränsad bild av respondentens upplevelse eller uppfattning (Eriksson-Zetterquist&Ahrne 2019 s.53). Därför kan man komplettera sitt fältarbete med en observation. Vilket i sin tur kan ge en förfinad bild av verkligheten ifall respondenterna förbereder sig på att bli observerade. För att få ett bra underlag med materialinsamling kan man komplettera intervju med blandade metoder som till

exempel observation, dokumentstudier, skuggning med mera. (Eriksson-Zetterquist&Ahrne 2019 s.54).

Det som förmodligen har påverkat grundsärskolans respondenternas svar kan vara att intervjuerna genomfördes vid ett och samma tillfälle. Undersökningsdeltagarna fick inte chansen att tänka enskilt utan i stället fick spinna vidare på varandras tankar. Mycket information kan ha missats.

8.3 Vidare forskning

Vidare forskning skulle kunna omfatta en bredare studie om huruvida arbetet med digitala verktyg är likvärdig inom olika skolformer runt om i landet. En sådan undersökning hade kanske bidragit till en mer ökad medvetenhet hos ledningen om vad digitalisering har för betydelse för samhället. Vilket i sin tur kanske hade lett till en mer jämn kompetensutveckling bland pedagoger vilket skulle öka chansen till en likvärdig utbildning bland skolorna.

Denna studie kan ses som en motivation till all personal som jobbar inom pedagogisk riktning att faktiskt använda digitala verktyg som resurs i undervisningen och med det skapa förutsättningar för ett lustfyllt lärande.

9. Källredovisning

Referenslistan

Denk, T. (2002). *Komparativ metod: förståelse genom jämförelse*. Lund: Studentlitteratur

Dewey, J. (2002). *Individ, skola och samhälle. Pedagogiska texter av John Dewey*.

Bokförlaget: Natur och Kultur.

Digitaliseringskommissionen. (2016). *För digitalisering i tiden*. Stockholm: Statens offentliga utredningar. Hämtad från: [För digitalisering i tiden, SOU 2016:89 \(riksdagen.se\)](https://www.riksdagen.se/sou/sou-2016-89) [2021-11-23].

European Commission. (2017). *Key competences for lifelong learning. European References Framework*. Luxembourg. Hämtad från: [Key Competences for Lifelong Learning \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurydice/en/key-competences-for-lifelong-learning) [2021-11-09].

Eriksson-Zetterquist, U & Ahrne, G. (2019). *Handbok i kvalitativa metoder*. I Ahrne, G & Svensson, P. (red.). Stockholm: Författarna och Liber AB.

Estling Vannestål, M. (2012). *Att ta in världen i klassrummet – om digital teknik i språkundervisningen*. Norsk Pedagogisk Tidskrift, (02), 100–112. Hämtad från: [https://www.idunn.no/npt/2012/02/att ta in vrlden i klassrummet - om digital teknik i spraa](https://www.idunn.no/npt/2012/02/att-ta-in-vrlden-i-klassrummet-om-digital-teknik-i-spraa) [2021-11-09].

Lgr11. (2018). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Skolverket.

Lgrsär. (2018). *Läroplan för grundsärskolan*. Stockholm: Skolverket.

Mars, A. (2016). *När kulturer spelar med i klassrummet. En sociokulturell studie av ungdomars lärande i musik*. Luleå: Tekniska universitetet. Hämtad från: [Anette Mars II.pdf \(diva-portal.org\)](https://diva-portal.org/) [2021-11-28]

Parnes, P. (2015). *IKT, digitalisering och datalogiskt tänkande i skolan, reflektioner och tankar om var vi är nu och vart vi är på väg*. Luleå: Luleå tekniska universitet. Hämtad från: [IKT, digitalisering och datalogiskt tänkande i skolan - Parnes.pdf](#) [2021-11-10]

Paromaa, P-I. (2016). *Den subtila ojämlikheten Om grundskolors materiella förutsättningar och elevers utbildningsmöjligheter*. Umeå: Pedagogiska institutet. Hämtad från: <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:927412/FULLTEXT01.pdf> [2021-11-01]

Perselli, A-K. (2014). *Från datasal till en-till-en. En studie av lärares erfarenhet av digitala resurser i undervisningen*. Härnösand: Mittuniversitet. Hämtad från: [FULLTEXT01.pdf \(diva-portal.org\)](#) [2021-11-01]

Phillips, T. (2014). *Pedagogiska teorier och praktiker*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Samuelsson, U. (2014). *Digital (o)jämlighet. IKT – användning i skolan och elevers tekniska kapital*. Jönköping: Högskolan för lärande och kommunikation. Hämtad från: [fulltext01.pdf \(diva-portal.org\)](#) [2021-10-30]

SFS 2010:800. (2010). *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Skolverket (2012). *Likvärdig utbildning i svensk grundskola? En kvantitativ analys av likvärdighet över tid*. Rapport 374. Skolverket: Stockholm [2021-10-30]

Skolverket (2021). *Digital kompetens i bildämnet*. Hämtad från: [Digital kompetens och bild - Skolverket](#). Skolverket.

Vetenskapsrådet (2017). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet.

Bilaga

1. Intervjufrågor

1. Vilken befattning har du och vilken verksamhet jobbar du i? (Hur länge sen var det du utbildade dig till grundlärare mot fritidshem?)
2. Hur skulle du beskriva att din kunskap om digitala verktyg är? (Har du på din arbetsplats möjlighet till kompetensutveckling inom IKT? - informations- och kommunikationsteknik). Har du ett personligt intresse för information och kommunikationsteknik? (IKT)
3. Hur skulle du beskriva att du själv arbetar med digitala verktyg på ditt fritidshem kontra hur andra pedagoger jobbar med det? Hur hade du velat att användningen av digitala verktyg såg ut?
4. I vilket syfte används digitala verktyg på det fritidshem du jobbar på? Används digitala verktyg på din arbetsplats utifrån ett pedagogiskt tänk som är kopplat till Igr11? (situations styrt, grupporienterat, upplevelse baserat).
5. Hur ser uppdelningen på digitala resurser mellan skolverksamheten och fritidshemmet på din arbetsplats? (datorer, iPads mm.) Vilka digitala verktyg finns att tillgå?
6. Tycker du att eleverna på din avdelning får lika mycket chans att använda digitala verktyg på fritidshemmet?
7. Har du någon annan erfarenhet av att använda digitala verktyg på en annan arbetsplats eller i en annan skolform?
8. Har du något övrigt du vill tillägga?

2. Samtyckesblanketten

Stockholm, Nyköping

Information om vår undersökning om att jämföra hur grundskola och grundsärskola förhåller sig till att använda digitala verktyg på fritidshem.

Vi är studenter på fritidshemsutbildningen vid Södertörns högskola. Denna sista termin på utbildningen skriver vi ett examensarbete som omfattar en mindre undersökning som är relevant för fritidshemmets praktik och vårt kommande yrke som grundlärare mot fritidshem.

För att samla in material till studien skulle vi gärna vilja intervjua personal som är utbildade grundlärare mot fritidshem. Intervjuerna kommer att äga rum under den tiden som båda parterna kommit överens om och kommer att ta ungefär 45 minuter. Vi kommer att använda oss av ljudupptagning samt anteckningar under intervjun.

Genomförandet av uppsatsen är reglerat av etiska riktlinjer som rör tystnadsplikt och anonymisering. Detta betyder att barnets, familjens, personalens och verksamhetens identitet inte får avslöjas. Det insamlade materialet avidentifieras och inga register med personuppgifter kommer att upprättas. Materialet kommer inte att användas i något annat sammanhang utan bara i det egna analysarbetet. Den färdiga uppsatsen kommer sedan att publiceras digitalt genom publikationsdatabasen DiVA.

Med detta brev vill vi be om ert medgivande för att delta i studien. All medverkan i studien är frivilligt och kan avbrytas när som helst, även efter att materialinsamlingen har påbörjats. Om ni samtycker till studien fyller ni i bifogat formulär.

Kontakta gärna oss eller vår handledare för ytterligare information!

Vänliga hälsningar,

Natalia Guzowska

Natta.guzowska@gmail.com

Wiktorina Taengh

wiktorina.taengh@gmail.com

John Björkman

Södertörns högskola

john.bjorkman@sh.se

Formulär för samtycke till deltagande i studie.

Jag **samtycker** till att delta i studien.

Namn

Formuläret återlämnas till Natalia Guzowska eller Wiktoria Taengh senast efter den genomförda intervjun. Om du inte samtycker till att medverka i studien så bortse från detta brev.